

IVAN CANKAR

Življenjepis

Pripovednik in dramatik *Ivan CANKAR* (Vrhnika 1876 - Ljubljana 1918) je bil v začetku tudi pesnik in je izdal zbirko pesmi *Erotika*, toda pesništvo je kmalu opustil in se povsem posvetil pripovedni prozi in dramatiki. Poleg mnogih kratkih pripovedi (najbolj znane zbirke: *Vinjete*, *Ob zori*, *Za križem*, *Podobe iz sanj*) je napisal vrsto povesti in romanov (*Hlapec Jernej*, *Kurent*, *Na klancu*, *Martin Kačur*, *Tujci*, *Križ na gori*, *Hiša Marije Pomočnice...*) ter dramskih del (*Kralj na Betajnovi*, *Za narodov blagor*, *Pohujšanje v dolini Šentflorjanski*, *Hlapci*, *Lepa Vida*, *Romantične duše*). Z značilnim prepletanjem izpovednosti in pripovedovanja je prodiral v globine človekove duševnosti, kritično je prikazoval slabosti družbe svojega časa in napovedoval pravičnejšo prihodnost za zatirane in revne. O otroškem svetu pripoveduje v zbirki kratkih pripovedi *Za križem*, v vencu pripovedi *Moje življenje*, v povesti *Grešnik Lanart ...*

Cankar je ustvaril slovensko moderno dramo in se je uveljavil kot slovenski dramatik, ki ga še do danes nihče ni prekosil.

Zaradi izredne umetniške kakovosti del je Cankar evropski pisatelj. To dokazuje tudi veliko število prevodov njegovih del v tuje jezike.

Cankar je izhajal iz zelo revne obrtniške družine. Po vrhniški osnovni šoli je nadaljeval šolanje na ljubljanski realki. Po maturi se je odpravil na Dunaj, da bi študiral tehniko (dobro je risal), vendar se je kmalu prepisal na slavistiko in potem vse skupaj pustil. Vrsto let je živel na Dunaju, precej časa ob

koncu življenja pa je bival na Rožniku v Ljubljani, kjer je danes njegova spominska soba. Preživljal se je izključno s pisateljevanjem, zato je bil v nenehni gmotni (denarni) stiski. Krajši čas se je ukvarjal tudi s politiko in v zasavskih revirjih kandidiral (zaman) za deželnega poslanca na socialdemokratski listi.

Cankarjeva dramatika

Cankar se je z dramatiko začel ukvarjati že v mladosti in jo je imel poleg pesništva za tisto slovestno področje. Ko je po letu 1897 poezijo opustil in se posvetil predvsem prozi, je dramatiko še zmeraj gojil in ji s presledki ostal zvest do zadnjega obdobja. Sledil je drugim pisateljem svojega časa, ki so se v večji meri ukvarjali z dramatiko. Med njimi je bil osrednja osebnost. V tem smislu je prvi in doslej največji slovenski dramatik.

DRAME:****Jakob Ruda*** -darma prikazuje lik podeželskega kapitalista, ki z neurejenim življenjem uniči svoje

imetje in ženo

****Romantične duše*** -to je prva Cankarjeva igra (1897). Junak Mlakar, meščanski politik, streže

svoji sli po oblasti.

****Za narodov blagor*** -idejo je Cankar dobil iz političnega življenja in ravzpitij v

sodobnega

ospredju sta

slovenskih meščanskih strankah. V

meščanska politika, ki pedstavljata narodno

stranko, obenem sta pa tekmeča za ugled in koristi

odločilnega političnega položaja.

***Pohujšanje v dolini šentflorjanski** -tukaj je pisatelj uporabil motive iz svojih novel. Povezal jih je v novo celoto in jim dal dramsko obliko igre v treh dejanjih.

***Hlapci** -ob izidu je drama zbudila proteste konservativnega učitelja, češ da žali njihov stan.

***Lepa Vida** -to igro je Cankar imenoval dramska pesnitev. Povzema motiv po Prešernovi priredbi ljudske pesmi o lepi Vidi. Prestavlja ga v sodobno okolje in v ospredje postavi idejo hrepenenja, ki jo združi z cukrarno, umirajočih pesnikov.

Kralj na Betajnovi

OSEBE: JOŽEF KANTOR, fabrikant

HANA, njegova žena

FRANCKA, njuna hči

PEPČEK, dvanajstleten

-njuna otroka

FRANCELJ, desetleten

NINA, sorodnica Kantorjeva

KRNEC, nekdanj štacunar in krčmar

MAKS, njegov sin

FRANC BERNOT, posestnik

SODNIK, ADJUNKT, LUŽARICA, KANTORJEV

OSKRBNIK,

KANTORJEVI GOSTJE, KMETJE,

ŽUPNIK

Drama *Kralj na Betajnovi* je med Cankarjevimi igrami najbolj dramatična, odrsko učinkovita, zgrajena v napetem zapletu in razpletu. Za snov drame je izbral socialne spremembe na slovenskem podeželju. Prvotno je hotel poudariti propadanje slovenske vasi z izseljevanjem. V ospredje (središče) je pozneje postavil Kantorjevo osebnost in Krnčev moralni boj proti Kantorjevi oblasti. Glavni problem drame je osebnost, obsedena z voljo do moči. Nasprotje med Kantorjem in Krncem je predstavljeno kot socialno in razredno nasprotje. V tem smislu je *Kralj na Betajnovi* najizrazitejša Cankarjeva drama s socialistično tendenco (nagnjenostjo). Posebnost igre je izrazito dramatična fabula (zgodba) z napetimi, temačno učinkovitimi, na kriminalko spominjajočimi prizori.

Drama je pomembna predvsem zaradi svoje idejne vsebine, v kateri se prepletajo znane Cankarjeve ideje; v usodi Kantorja je posebljena ideja močne osebnosti; v Maksu, ki Kantorja razkrinka in pade kot njegova žrtev, se odkriva ideja nonkonformizma (neprilagojenosti); v prizoru Kantorjevega mešetarnenja (pregovarjanja) z župnikom za oblast in v sklepu (zaključku) drame, kjer zbrani tržani nazdravljajo ciničnemu morilcu, se oglašata satira (s posmehom napadajo socialne ideje) na meščansko družbo. Proti koncu drame prihaja v ospredje ideja etične (značaj) krivde in očiščenja.

Dela:

*od leta 1899 pa do smrti je izdal knjige:

- Erotika
- Vinjete
- Jakob Ruda
- Knjiga za lahkomiselne ljudi
- Tujci
- Za narodov blagor
- Na klancu
- Kralj na Betajnovi
- Ob zori
- Križ na gori
- Gospa Judit
- Hiša Marije Pomočnice
- Potepuh Marko in kralj Matjaž
- V mesečini
- Nina
- Martin Kačur
- Aleš iz Razora
- Hlapec Jernej in njegova pravica
- Krpanova kobilica
- Zgodbe iz doline šentflorjanske
- Pohujšanje v dolini šentflorjanski
- Lepa Vida
- Milan in Milena
- Podobe iz sanj
- Novo življenje
- Kurent
- Za križem
- Hlapci
- Bela krizantema
- Volja in moč
- Troje povesti

**po Cankarjevi smrti so izšle knjige:*

- Romantične duše
- Mimo življenja
- Moje življenje
- Moja njiva
- Grešnik Lenart